

Küreselleşme Karşıtları Küreselleşme Taraftarlarına Karşı

Ortak Nokta: Küreselleşmenin Alternatifsizliği

Uğur Özgöker¹
Serdar Yılmaz²

Özet

2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayan (1929' daki Büyük Buhran gibi) ve 2009 – 2010 yıllarında hızla Avrupa Birliği (AB) ülkelerine sirayet eden, özellikle AB'nin güney kanadını oluşturan Akdeniz ülkelerini (İtalya, İspanya, Fransa, Portekiz, Kıbrıs) iflasın eşiğine getiren ikinci büyük uluslararası finansal ve ekonomik krize rağmen, küreselleşme, gerek siyasi boyutu olan azınlık ve insan haklarına saygılı, çoğulcu parlamenter demokratik rejim, gerekse ekonomik boyutu olan rekabetçi bir serbest piyasa ekonomisine sahip olma özellikleri ile dünya çapında tek geçerli evrensel sistem olma özelliğini sürdürmektedir. Yakın ve orta gelecekte de küreselleşmenin bir rakibi ortaya çıkacak gibi gözükmemektedir. Bazı az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerdeki eski Marksist kesimler özellikle iktisadi sömürüye yol açtığı gerekçesiyle anti küreselleşme hareketlerini sürdürseler de, gerek serbest piyasa ve rekabetçi ekonomik sisteme gerekse çoğulcu parlamenter demokratik siyasal rejime hiç bir alternatif sistem geliştirememektedirler. Bu çalışmada, önce küreselleşme kavramı üzerinde durularak kavram ile ilgili farklı bakış açılarına yer verilecektir. Daha sonra küreselleşme yanlıları ve karşıtlarının görüşleri küreselleşmeyi ortaya çıkaran faktörlerden mali, siyasi, sosyal ve kültürel alanlara değinilerek ele alınacak ve nihayetinde küreselleşmenin günümüz dünyasında alternatifini ararken bile neden alternatifsiz olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Rekabetçi Serbest Piyasa Ekonomisi, Küreselleşme Taraftarları, Küreselleşme Karşıtları, Alternatifsiz Küreselleşme.

---

¹ Doçent Doktor, İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler İngilizce Bölümü,
e-mail: ugurozgoker@arel.edu.tr

² Araştırma Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler İngilizce Bölümü,
e-mail: serdaryilmaz@arel.edu.tr

Giriş

Küreselleşme Kavramı

Soğuk Savaş 1989 yılında sona erdikten sonra içinde bulunulan dünya çok hızlı bir değişim sürecine girmiş bulunmaktadır. Bu süreçte üç temel nokta önem taşımaktadır ki bunlardan birincisi 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethiyle sona eren Ortaçağ karanlığından kurtulmaya çalışan Batının deniz aşırı yeni keşiflere yelken açmasıyla ortaya çıkan zenginleşmelere dayalı gelişmelerdir. Bu gelişmeler dünyayı, Avrupa'da 1800'lü yılların sonlarında başlayan endüstri devrimine kadar götürmüştür. Bu süreçle birlikte 1890'da Avrupa'da başlayan endüstri devrimi ikinci temel dönüşüm noktası olmuştur. Endüstri devrimini yaşamaya başlayan Kıta Avrupa'sında ortaya çıkan gelişmeler çeşitli şekillerde dünyanın diğer bölümlerine de ulaşarak insanlığı büyük ölçüde etkisi altına almıştır. Bu dönemin ardından yaşanan sömürgecilik ise o dönemdeki küreselleşmenin nihai sonuçlarını oluşturmuştur. Zaman içinde şekil değiştirerek küreselleşme ya da küreselleşme çabaları soğuk savaşın bittiği 1990'lı yıllara kadar gelmiştir. Küreselleşme üçüncü temel çıkış noktasını 1990'lı yıllarda yakalamıştır. 1970'li yıllardan itibaren dünya ekonomisinde söz sahibi olmaya başlayan çok uluslu şirketler, 1990 yılından sonra yenedünya düzeni kavramı etrafında tek kutuplu dünyada batıyı, tek ekonomik ve siyasi güç haline getirme planını ortaya koymuştur. 1990'lı yıllarda ortaya çıkan küreselleşme çabalarının ardında, yüzyıla yakın bir zaman diliminde ortaya çıkan gelişmeler açısından piyasalara ulaşmada artık zaman ve mesafe kavramlarının anlamını yitirdiği görülmüştür.³

Küreselleşme kavramını açıklamak gerekirse, Stiglitz küreselleşmeyi şöyle açıklıyor: "Küreselleşme, yani serbest ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve ulusal ekonomilerin daha fazla bütünleşmesi, iyi yönde kullanılacak bir güç olabilir ve dünyadaki herkesi özellikle fakirleri zenginleştirecek potansiyele sahiptir". Küreselleşme, önemli mal ve hizmetlerin fiyatlarını düşürdüğünden, yeni teknolojileri getirdiğinden, yeni piyasaların oluşmasını ve var olan piyasaları genişletip dış yardımı arttırdığından dolayı insanların kafasında iyi bir resim çizmektedir. Fakat bu durum bazı şeylerin göz ardı edilip yanlış uygulanmasını önleyemiyor. 1930'lu yıllardan sonra efektif talebi canlı tutmak için kurulan IMF, piyasanın başarısız olabileceği düşüncesi üzerine kurulmuş iken; günümüzde bazı ideolojik sebeplerden dolayı bu

---

³ Küreselleşme Paradoksu, http://www.ekodialog.com/Makaleler/kuresellesme_paradoks_1.html

amacından saparak daha çok piyasa yönlü politikalara güvenerek gelişmekte olan ülkeleri zor durumlarda bırakıyor.⁴

Küreselleşme kaygan ve kavranılması güç bir kavramdır. 1980'lerden beri küreselleşme olgusu üzerindeki artan ilgiye karşın, bu terim halen, çeşitli şekillerde, bir süreci, bir pazarlama stratejisini, bir engeli ve hatta bir ideolojiyi anlatmak üzerine kullanılır. Küreselleşme ile ilgili problem bu kavramın 'onlar' olduğu kadar 'o' olmamasıdır: o tek bir süreç olmayıp kimi zaman çakışan, iç içe geçen; kimi zaman da birbiriyle çelişen ve karşıt olan bir süreçler kompleksidir. Bu nedenle küreselleşmeyi tek bir meseleye indirgemek güçtür. Belki de bunu gerçekleştirme doğrultusundaki en iyi teşebbüs Kenichi Ohmae'nin 'sınırsız dünya' fikridir⁵. Bu, sadece ulusal ve devlet sınırları üzerine temellenmiş geleneksel siyasal sınırların aşılabilir olma eğilimine değil (fakat) aynı zamanda daha önceden zaman ve yer bakımından birbirinden ayrılmış insanların arasındaki ayrımların da daha az anlamlı ve kimi zaman (da) tamamıyla anlamsız hale gelmesine atıfta bulunur.

Bu nedenle Scholte⁶, küreselleşmenin insanlar arasında 'sınırlarüstü' ilişkilerin artışına bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Bu, bağlantıların gittikçe artan oranda 'dünya çapında' veya 'sınır aşan' bir karaktere sahip olması nedeniyle sınırların daha az önemli olduğu bir sosyal alanın yeniden şekillenmesidir. Örneğin, çok büyük miktarlardaki elektronik para artık bir bilgisayar düğmesine basılmasıyla dünya etrafında hızla hareket etmektedir. Bu durum döviz ve diğer finansal piyasaların dünyanın herhangi bir yerindeki ekonomik olaylara anında tepki vermesini sağlamaktadır. Benzer şekilde, kablo ve uydu teknolojisi telefon mesajlarının ve televizyon programlarının dünya etrafında neredeyse anında iletilmesine imkân sağlamaktadır.⁷

Son yıllarda dünya konjonktüründe teknolojide yaşanan hızlı gelişme ve çarpıcı değişimler devlet, toplum ve insan hayatının her alanına nüfuz etmiştir. Söz konusu gelişim ve değişimler teknolojik, sosyo-politik, sosyo-kültürel, ve moral değerler ve dinamikleri arasında çok ince bir çizgi oluşturmuştur. Bu noktada değişmeyen tek şeyin değişim olduğu yenedünya düzeninde, artık değişim olgusunu kabullenmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Küreselleşme kavramı business dictionary'e⁸ göre ekonomik, finansal, ticari ve iletişimin dünya çapında entegrasyonu için

---

⁴ Joseph Stiglitz "Globalization and Its Disconnects", The New Press, 1990. s.16.

⁵ Kenichi Ohmae, "The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy, Collins London, 1990.

⁶ Jan Aart Scholte, Globalization: A Critical Introduction, St. Martin's Press, New York, 2000

⁷ Andrew Heywood, "Siyaset" Liberte Yayınları, Ankara, 2006, s.199

⁸ Globalisation, <http://www.businessdictionary.com/definition/globalization.html>, Erişim Tarihi, 08.08.2014

yapılan eylemdir. Oxford dictionary'e⁹ göre işletmelerin veya diğer kuruluşların uluslararası etkilerini arttırıp uluslararası faaliyete bulunmak olarak tanımlanan küreselleşme, Türk Dil Kurumu'na göre ise "uluslararası düzlemde yaygınlaşmış iktisadi etkinliklerin işlevsel anlamda birbirlerine eklenmesi" olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

Küreselleşme ideolojik açıdan değerlendirildiğinde ülkelerin sahip oldukları milli ve manevi değerlerin dünya ölçeğinde yayılması, farklılıkların bir bütünlük ve uyum içinde ortadan kalkması ve dünyanın "küresel bir köy" haline gelmesidir. Diğer bir tanıma göre küreselleşme, ulusal sınırları aşmayı ve delokalizasyonu zorunlu bırakan bir süreç ve hedef olarak küresel işletmeler aracılığıyla zenginliklerin ortaya çıkarıldıktan sonra yeniden değerlendirilip üretildiği, tüketildiği ve dağıtıldığı serbest rekabetçi bir sistemdir. Bu süreçte küresel sermayenin egemenliği kayıtsız şartsız hale gelmekte ve dünya ölçeğinde tekelleşmektedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre küreselleşme, emperyalizmin yeni yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹. Başka bir ifadeyle, Erbay'a göre¹², küreselleşme dünyadaki değişik sosyo-ekonomik yapıların ve ideolojik ayrımlara dayalı kutupların basit bir karşılıklı bağımlılık esnasından öteye, birbirlerinin içine girdiği adeta füzyona uğradığı veya ortadan kalktığı bir süreçtir.

Küreselleşmeyi insanların ve toplumların birbirine yakınlaşması olarak yorumlayanlar olduğu gibi iki kutuplu dünya gerçeğinin daha da belirginleştiğini vurgulayanlar da bulunmaktadır. Küreselleşmeyi yeni bir olgu olarak tanımlayanlar arasında, kimileri bu olguyu daha çok teknolojik gelişmelere bağlamakta (teknolojik-gerçekçiler), kimileri ise soğuk savaş sonrası Doğu Bloku'nun yıkılması ve serbest piyasa modelinin üstünlüğünün ortaya çıkmasını neden olarak göstermektedir. Böylece piyasa ekonomisinin bir dünya sistemi haline gelmesinin kaçınılmazlığı üzerinde durulmakta (serbest piyasacılar ve hiper küreselleşmeciler), kimileri de küreselleşmeyi modernite kriziyle ilişkilendirmektedir (post-modernistler veya liberal-plüralistler). Bugünkü küreselleşmeyi kapitalizmin yeni bir evresi olarak yorumlayan ve geçmişle bağlayanlara göre de (neo-marksist yaklaşım), yaşadığımız süreç kapitalizmin ve

---

⁹ Globalisation, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/globalization>, Erişim Tarihi, 08.08.2014

¹⁰ Küreselleşme, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53e4738c6c6dd8.67125820, Erişim Tarihi, 08.08.2014

¹¹ Güler, A. BİRĞÜL, "Küreselleşme ve Yerelleşme", Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 6, Sayı: 4, 1997, s.75.

¹² Yusuf ERBAY, "Kavram Olarak Küreselleşme", Yeni Türkiye, 21. yy Özel Sayısı-I, (Sayı: 19), s. 70.

serbest piyasanın yayılması ve derinleşmesi konusunda başka bir anlam taşımamaktadır¹³. Bu yaklaşımı savunanlara göre küreselleşme, vahşi kapitalizmin ya da yukarıda vurgulandığı üzere emperyalizmin makyajlanmış şeklidir. Dolayısıyla Boratav'ın da belirttiği gibi “küreselleşme, emperyalizmin kendisidir. Emperyalizm denen olguya saygınlık kazandırma, emperyalizm karşısında çaresizlik yaratma çabasıdır”.¹⁴

En az 500 yıldan bu yana dünya kapitalist bir sermaye birikim süreci yaşamaktadır. Bugün yalnızca kapitalizmin coğrafik alanı genişlemekte ve derinleşme sürecinin yeni bir evresi söz konusudur. Her ne kadar yeni bir olgu olarak sunulsa da, bu küreselleşme evresinde de sermayenin belirleyici gücü, tekelci yapının genişleme ihtiyacı açısından geçmişe göre bir fark yoktur; hatta şimdi piyasa yalnız ekonomiyi değil tüm sosyal yaşamı eline geçirmekte, “sömürgeleştirmektedir”.¹⁵

Markaların sınırları aşmalarıyla başlamasıyla beraber Coca Cola, Mc Donald's, Sony gibi şirketlerin ürünleri ve ülkemizin tek küresel markası olan THY sadece bir veya bir kaç ülkede değil tüm dünyada tanınır ve satılır ürünler haline dönüşmüştür. Evlerin içine farklı ürünler girmeye başlamıştır. CNN, MTV, BBC gibi televizyon kanalları uydu teknolojisinin gelişmesiyle dünyanın her tarafından izlenebilir hale gelmiştir. Böylece enformasyon ürünleri insanları daha da yakınlaştırmıştır. Küreselleşme ile değişik kültürler baskın kültürün egemenliği altında melezeleşerek bir başka şekle dönüşmektedir. Örneğin Almanya da doğan fakat üyeleri Türk olan Kartel grubu Türk ve Alman kültürünü harmanlayıp egemen Amerikan kültür ürünlerinden olan Rap ile müzik yapmışlardır.¹⁶

Küreselleşme ekonomik ve kültürel dinamiklerin her ikisini de kapsayan karmaşık bir işlemdir. Küresel ölçekte cereyan eden bu süreç yenedünya düzeni olarak karşımıza çıkmıştır. Yerel ve küreselin karşılaştığı kültürel arena, yenedünya düzeni olarak sunulur. Küreselleşme henüz tamamlanmamış gelişimi devam eden bir projedir. Bu anlamda küreselleşmeyi, dünya ölçeğinde cereyan eden ekonomik üretimin organizasyonu olarak tanımlayabiliriz. Zira Antony Giddens de küreselleşmeyi, “geç modern dönem koşullarının yaşandığı, uzak yerlerin

---

¹³ Meryem Koray, Küreselleşme Süreci ve Ulus Devlet: Ekonomi, Siyaset Tartışmaları, (1999), <http://www.uiportal.net/kuresellesme-sureci-ve-ulus-devlet-ekonomi-siyaset-tartismalari.html> Erişim Tarihi, 01.07.2014

¹⁴ Korkut Boratav, “Ekonomi ve Küreselleşme”, Küreselleşme Hikayesi, (Der.: Işın Kansu), Dost Yayınları, Ankara 1995, s.21.

¹⁵ Meryem Koray, a.g.m. <http://www.kuyレル.com/modules/AMS/article.php?storyid=2123>

¹⁶ Hüseyin Çelik, Küreselleşme Sürecinde Kimlik Tartışmaları ve Medyanın Rolü: Kosova Örneği, <http://earsiv.arel.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/1/247/247.pdf?sequence=2>, Erişim Tarihi, 02.08.2014.

birbirleriyle ilişkilendirildiği, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması” olarak ele almaktadır.¹⁷

Çok uluslu ve uluslararası şirketler XVIII. yüzyılda ve XIX. yüzyıldan itibaren büyümeye ve uluslararası ekonomide etkinliklerini artırmaya başlamışlardır. Giderek daha yaygın hale gelen iş dünyası birbirine yakınlaşmaya başlamıştır. XX. yüzyılın sonuna doğru bu şirketlerin faaliyetleri sonucu ulus devletler için ulusal sınırlar ortadan kalkmaya başlamış ve bu şirketler dünya çapında bir takım avantajlar elde etmişlerdir. Bu şirketler sınırları ortadan kaldırmak için kendilerine ulusal ortaklar buldular ve çeşitli yasal düzenlemeler yaptırıldılar. Sonunda uluslararası ekonomi, bir ülke için önemli olmaya başladı. Küresel ekonomi yerel ekonomik imkânlarla malların dağıtımının kısa sürede yapılmasını mümkün hale getirmiştir. Küresel şirketler organizasyonlarını ve teknolojik yapılarını anında malların satılmasına göre oluşturmaya başladılar. Küresel ekonominin önemini artırması, değişen dünya ekonomisinde enformasyon ve bilginin önemini artırdı. İleri kapitalist ülkelerde meta üretiminden enformasyon üretimine geçildi.

Post endüstriyel ekonomide uluslararası organizasyon için en önemli faktör enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve küresel teknoloji sayesinde bu teknolojilerin devamlı artmasıdır. Yeni telekomünikasyon ve bilgisayar şebekeleri yerel, ekonomik faaliyetler için anında fonksiyonel koordinasyon ve entegrasyonu bir arada tutan, merkezi olmayan bir organizasyona izin veren bir sistemi mümkün hale getirmiştir. Zaman ve uzam bölünmesi böylece önemli ölçüde aşılmıştır. Teknolojinin ve elektronik aygıtların önlenemez gelişmeleri bu denli genişlemeleri Mc Luhan’ın öngördüğü “küresel köy” kavramına geçişi kolaylaştırmıştır. Bu süreçte örneğin köylerde haberlerin anında yayılması gibi herkesin her şeyden anında haberdar olabileceği bir dünya oluşmaya başlamıştır. Ülke çapındaki eğlence endüstrisi artık önemini yitirmiş ve yaşamak için uluslararası olma ihtiyacını duymuştur. Günümüzde de sıkça vurgulandığı üzere ülkelerin ticarete oynadıkları rol azalmış, şehirler önem kazanmaya başlamıştır. 21.yüzyıl artık şehirlerin yüzyılı olmaya başlamıştır ve nitekim ekonominin itici gücü artık Berlin, Londra, New York, Tokyo, Seul gibi şehirlerde aramak gerekli hale gelmiştir.

---

¹⁷ Anthony Giddens, The Transformation of Intimacy, Basil Blackwell, Oxford, 1994, s. 62

KÜRESELLEŞME TARTIŞMALARI VE FARKLI GÖRÜŞLER

Küreselleşme Yanlıları

Held ve arkadaşları küreselleşmeyi, modern sosyal ve toplumsal yaşamın tüm yönlerinde, siyasi, ekonomi, askeri ve kültürel alanlarda dünya çapında bağımlılığın hızlanması, artması, derinleşmesi ve genişlemesi olarak düşünür¹⁸. Beck¹⁹ ise, küreselleşme kavramını, iktidarın, yönelimlerin, kimliklerin ve ağların görünümünü değiştirerek ulus-ötesi aktörlerin egemen ulus-devletlerin altlarını oydukları ve bu devletlerin krizle karşılaştıkları süreç olarak tanımlar. Küreselleşmeyi, pazarların açılması, sermayenin sınırsız dolaşımı, yeniliklerin ve değişimin daha hızlı bir şekilde yayılması ve giderek artan iletişim hızıyla taşınan bir dinamizm olarak ele alırsak, küreselleşmenin kendi içinde evrimden geçmekte olduğumuz gerçeği oluşturduğunu ifade edebiliriz.

Küreselleşmeyi destekleyenlere göre bu gerçek;

- Topyekûn büyümeyi desteklemekte, ama büyüyen eşitsizliklere de eşlik etmektedir.
- İnsan çeşitliliğinin keşfedilmesini kolaylaştırmakta, ama tekdüzeleştirme tehlikesini de içinde taşımaktadır.
- Enerjileri serbest bırakmakta, ama aynı zamanda durdurulması gereken güçleri de peşinden getirmektedir.

Küreselleşme bir olgudur çünkü bir süreci ifade etmektedir ve ama karşıt olunsun ama savunulsun herkes tarafından kabul edilmiştir. Şekillendirildiği doğrultuda ilerlemekte ve tek başına bir “amaç” değildir. Yararlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, zararlarının ise tespit edilerek kontrol altına alınması gerekir. İnsan sağlığına olumlu etkileri açısından küreselleşmeye, kalkınmış ülkelerdeki büyük ilaç laboratuvarlarının sorumluluklarının bilincine vararak, kardan arındırılmış fiyatlar önererek, gelişmekte olan ülkelere ihtiyaç duydukları ilaçları göndermeleri de buna destekleyici bir örnektir.

Küreselleşme savunucularına göre, teknolojiyi geliştirmiş bir ülke az gelişmiş bir ülkeyi pazar olarak görece ve az gelişmiş ülkeye yatırım yapan gelişmiş ülkeler küresel normların baskısı nedeniyle yüksek kalitede ürünü ve teknolojiyi bu ülkelere götürmek zorunda kalacaklardır. Çünkü sınırlar yalnızca birkaç ülkeye değil, tüm ülkelere açık olacaktır. Örneğin ABD işletmesi

---

¹⁸ David Held, Anthony McGrew, Goldblatt, David, and Jonathan. Perraton, “Küresel Dönüşümler, Siyaset, Ekonomi ve Kültür”, Küreselleşme Okumaları, Çev. İsmail Aktar, Ed. Kudret Bülbül, Ankara, Kadim Yayınları, 2006, s. 163.

¹⁹ Ulrich Beck “Küreselleşme Nedir?”, Küreselleşme Okumaları, Ed. Kudret Bülbül, Ankara, Kadim Yay. 2006 s. 221.

azgelişmiş bir ülkeye eski teknolojiyi götürmeye kalktığında, Japonya gibi gelişmiş bir ülkenin yeni teknolojiyi aktarması nedeniyle küresel rekabet açısından geride kalacaktır. Dolayısıyla, sınırların kalkması ile gelişmiş ülkelerdeki teknolojinin, finansal olanakların azgelişmiş ülkelere aktarımı sonucunda azgelişmiş ülke yeni teknolojinin katkısıyla yüksek teknolojiye ulaşacak ve düşük kalitenin neden olduğu rekabet yoksunluğundan kurtulacaktır. Bu görüş çerçevesinde, küreselleşme kuralları; gelişmiş ülkelerin azgelişmiş ülkeleri sömürmesi olasılığını ortadan kaldıracaktır.

Öte yandan, rekabetin artması, fiyat rekabeti yoluyla tüketiciye mal ve hizmetlerde daha fazla seçme olanağı verecek ve bu gelişme de yaşam seviyesini yükseltecektir. Dolayısıyla, küreselleşmenin insanların hayatı üzerinde önemli etkileri olacaktır. Böylece, ticaret ve sermaye önündeki engellerin kaldırılması daha etkin bir uluslararası iş bölümüne neden olurken, aynı zamanda kalite ve fiyat açısından malların ve hizmetlerin daha etkin bir biçimde tüketiciye yönlendirilmesine de olanak sağlayacaktır. Ayrıca küreselleşme savunucularına göre, tarihte ilk kez gerçekten küresel bir uygarlık kurulmaktadır. İletişimdeki ilerleme bütün kültürleri birbirine yaklaştırmakta ve melez bir küresel kültürün oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Sonuçta neo-liberal iktisatçılar için küreselleşme beklenmedik bir nimet olmuştur. 1980'lerin monetarist ve radikal bireyci politik deneylerinin uğradığı başarısızlığın sonrasında yeniden hayata dönüşü sağlamıştır. Ulusal ekonomik yönetim döneminde uygulanan emek hakları ve sosyal refahın, Batı toplumunun Asya'nın yeni endüstrileşen ekonomileri karşısındaki rekabet gücünü kıracağını ve bunların büyük ölçüde kısılması gerektiğini savunmaya başlamışlardır.²⁰

Küreselleşmenin bir diğer özelliği ise, dünya üzerinde bilgi ve teknolojinin hızlı bir biçimde akışının gerçekleşmesi sonucu, kültürel bilgi alışverişinin artmasıdır. 1990' li yıllar ve sonrası internetin gelişmesi, görsel, işitsel ve yazılı medyanın gelişmesi, uydu yayınları ve ulaşımın kolaylaşması, batı ülkeleri ile bilgi alışverişini en yüksek düzeye çıkarmıştır. Batı kültürü ile ulusal kültürlerin etkileşimini sağlayan bu sürecin sonunda hangisinin kazançlı çıkacağı bilinmese de tüm bu kültürel etkileşimin altyapısının batılı ülkeler tarafından gerçekleştirilmesi ile dünyada batı kültürlerinin diğer kültürleri etkisi altına alarak, bu kültürlerin yozlaşmasına neden olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Küreselleşmenin ülke kültürünü tehdit ettiğini

---

²⁰ Reyhan Leba, 'Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk' <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/07a/02.htm> Mevzuat Dergisi, Sayı: 43, 2001

belirtenlerin oranı, dünyada yüzde 49, Türkiye' de yüzde 58' dir.²¹ Küreselleşmeye olumlu yaklaşanlara göre, kültürün küresel boyutu, yaşam standartlarının yükselmesi, tüketimin artması, ürünlerin dünya çapında alınıp-satılması ve kimliklerin küresel bir anlam kazanmasını kapsamaktadır. Uluslararası kuruluşlar yerel piyasalara baskı kurmak, küresel ürünleri satmak ve yerel karşı koyuşları yenmek için reklam vermeyi yaygınlaştırmaktadır. Kellner'e göre, özel fiber kabloların yaygınlaşması ve uydu sistemleri dünya çapında ticari kültürü artan bir oranda yükseltmektedir ki zaten küreselleşmenin en önemli yapı taşlarından birisi de teknolojik yeniliklerdir.²²

Küreselleşme Karşıtları

Küreselleşme yanlılarının aksine küreselleşmenin vahşi kapitalizmi geri getirme amacı güdülerek planlanmış bir sistem olduğu temeline dayanan düşünce yapısı küreselleşme karşıtlarının ana eleştirisi tezidir. Bu temele dayanarak küreselleşmenin ülkelerde ve bireylerde negatif etkilerinin pozitif katkılarından daha fazla olacağını düşünen karşıtlar, Ulus devletin yok olmasının kültürel ve sosyal düzen açısından da bireyleri, daha sonra toplum ve ülkeleri ve son olarak da tüm dünyayı bir sosyo kültürel boşluk içine düşüreceği kanısındadırlar.

Bu bağlamda küreselleşme karşıtlarının savundukları tezleri ekonomik ve Sosyo kültürel anlamda incelemeye çalışacağız.

Küreselleşme Karşıtlarının Ekonomik Bağlamda Eleştirileri

Ekonomicilerin küreselleşmeye bakışları iki uç arasında dalgalanmaktadır. Uçların birinde bütün kapıların dışarıya kapatılması diğerinde ise bütün piyasaların tamamen dışa açılması öngörülmektedir. Diğer bütün görüşler bu ikisi arasında bir noktada yer almaktadır. İktisadi açıdan savunulan bu iki görüşün çok dışı dokunur neticeleri olacaktır. Bütün piyasaların bütün firmalara ve herkese açılması gerek aynı zamanda emek piyasasının da açılması demektir ve böylesi bir fikir, ülkelerin sınırlarının bütün olarak ortadan kalkmasına ve ulus devlet konseptinin zayıflamasına yol açabilecektir. Diğer yandan ise ülke sınırlarının bütün firmalara

---

²¹ Gökalp İlhan, "Küreselleşmenin Etkisiyle Dünya'da ve Türkiye'de Devletin Ekonomideki Değişen Rolü", Akademik Araştırmalar Dergisi, sayı:36, 2008, sy 1-14

²² Douglas Kellner, (2000), "Globalisation and Postmodern Turn", <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/globalizationpostmodernturn.pdf>, Erişim Tarihi, 05.08.2014

açılması o ülkedeki firmaların dünyadaki bütün firmalarla rekabet edebilme gücünü pekiştirecek veya bu tip firmaların silinmesine sebep olacaktır.²³

Friedman Lexus ve Zeytin ağacı eserinde belirttiği üzere ‘‘Kazanan Götürür’’ fenomeni de küreselleşmenin ekonomik bağlamda ortaya çıkardığı eleştirel sonuçları açıklamaya yardımcı olabilir. Her alandaki galiplerin bu dev küresel pazara satış yapabildikleri için gerçekten büyük paralar kazanması, buna karşılık yetenek olarak onların biraz daha gerisinde olanların ya da hiçbir becerisi olmayanların ancak kendi yerel pazarlarıyla sınırlı kalmaları ve bu yüzden genellikle çok daha az kazanması, ‘‘Kazanan Götürür’’ fenomeninin temelini oluşturur. Verilen örnekte NBA de oynayan bir oyuncuya yedi sene için önerilen 98 milyon dolarla bir ilkokul öğretmenin maaşının 3.267 yıl boyunca ödenebileceği dikkati çekilmişti.²⁴

Doğal olarak küreselleşmenin ekonomik boyutunun dünya ölçeğindeki sonuçlarına ilişkin yorumlar birbirinden farklılaşmaktadır. Neo-Marksist iktisatçılar küreselleşmeyi merkez sermayenin az gelişmişliğin sürdürülebilmesindeki ‘engelsiz’ yeni oyunu şeklinde yorumlarken, Drucker gibi yönetim guruları konuyu yeni sömürgecilik tezlerinden uzak tutmayı tercih ediyorlar. Giddens ve Harvey gibi post modern düşünürler ise küreselleşmenin, zaman-mekân kavram setini kökten değiştiriyor olmasının kapitalizm-modernizm ikilisi ile doğrudan bağlantılı ve bunun etkisinin ülkelerin gelişmişlik düzeylerine koşut olarak farklılaşacağını ima etmektedirler.²⁵ Bu varsayımaya dayanan küreselleşme projesine, ülkelerin ulusal projeleri ile karşılık vermemelerinin olumsuz sonuçlara yol açacağını söylemek mümkün olabilir.

Yoğun yabancı sermaye girişi ulusal sermayeyi de etkileyerek onu gayri millileştirmiş, yabancı şirketlerle birleşen yerli girişimcinin de ulusal sınırlar ve ulusal çıkarlar çerçevesinden uzaklaşarak dünya ekonomisiyle bütünleşmesini sağlamıştır. Giderek ulusal niteliğini tamamen kaybeden çok uluslu şirketlerin dünya çapında etkin bir güç elde etmesi, ekonomik bir birim olarak devletin sonunun gelmek üzere olduğu şeklindeki tezleri güçlendirmiştir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin, birbirinden ayrı pazarlar arasında var olan ve bağımsız milli ekonomik politikalar için gerekli ön koşulu oluşturan sınırları zayıflatması, ülkelerin ulusal düzeyde bir ekonomi politikası belirleme şanslarını da zayıflatmaktadır.²⁶

---

²³ Mehmet Orhan, ‘‘Küreselleşme taraflarının ve karşıtlarının görüşleri’’ Akademik Araştırmalar Dergisi 2002-2003 Sayı:15

²⁴ Thomas Friedman, ‘‘Lexus ve Zeytin Ağacı-Küreselleşmenin Geleceği’’ İstanbul, Boyner Yayınları,2003-sy.313

²⁵ A.g.e. Mehmet Orhan, Sayı:15

²⁶ Ömer Köse, ‘‘Küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümü’’ Sayıştay dergisi, 2006, Sayı:49

Küreselleşme dış ticaret üzerindeki engellerin kaldırılmasını gerektirdiğinden, A.Smith ve D.Ricardo dan beri süre gelen serbest ticaretin erdemleri tartışmasını yeniden gündeme getirmiştir. WTO verilerine göre, Afrika dışındaki her bölgede liberalleşme ve ticaret artışı yaşanmıştır. Ne var ki, eşit gelişme düzeyinde bulunmayan tarafların serbest ticaretten eşit paylar almaları olasılığı mümkün değildir. Küreselleşmenin en tehlikeli yanı, ticari ilişkileri gelişmiş sermaye piyasaları bütünleşmiş ülkelerden doğacak ekonomik krizin, hızla diğerlerine yayılma eğilimidir. Güney doğu Asya krizi, bu konuda ki en iyi örneklerden biridir. Hatırlanacağı gibi, 1997 sonlarında Tayland, ulusal parası 'Baht' sabit bir kur üzerinden dolara bağlanmıştı. Bu kurun geçerli olacağına inanan finans kuruluşları aldıkları dolarları 'Baht' bazında Tayland şirketlerine oteller, fabrikalar ve lüks bloklar inşa etmek üzere kredi olarak verdiler. Ancak, Baht aleyhine yapılan spekülasyon, bu paranın ilk ağızda %30 değer kaybetmesine neden oldu(Türkiye 'de bir benzeri yaşanan bu olay, küreselleşmede sıcak para akımlarının ne ölçüde etkili olabileceğini göstermesi açısından ilginçtir). Dolar bazında kredi alan çoğu firma, pahalılaştan dolarları satın alarak finans firmalarına olan borçlarını ödeyemedi. Sonuçta, Tayland hükümeti önde gelen 58 finans kuruluşundan 56'sını kapatmak zorunda kaldığını açıkladı. Baht değerindeki düşme karşısında benzer ürünleri ihraç eden güney Kore, Malezya ve Endonezya'nın rekabetçi devalüasyonlara girişimlerinin de etkisiyle kriz tüm Güney Doğu Asya'ya yayıldı. Dünya çapında ki gelişmenin önemli bir merkezi konumundaki Asya'nın hammadde ve özellikle petrol talebindeki düşme, fiyatları da aşağı çekerek, krizin Rusya'ya sıçramasında büyük rol oynamıştır.²⁷

TUSIAD'ın küreselleşmeye dair yaptığı araştırma ve analizlerde, Türkiye ve Dünya ülkelerinde yaşanan kriz nedeniyle küreselleşmenin ekonomik etkilerini olumsuz bulanlar giderek artmaktadır. Türkiye (%45) gibi, küreselleşmenin ekonomik etkilerini olumsuz bulan ülkeler başta Japonya (%32) ve Rusya (%32) olmak üzere, İspanya (%36), Fransa(%37) ve Arjantin (%39), olumlu bulan ülkeler ise Hollanda(%87), Venezüella(%82) ve Katar'dır (%78). Küreselleşmeden dolayı ülke ekonomisinin daha iyi olacağını ifade edenlerin dünya genelindeki oranı %56 dır. Türkiye 'de bu oran yüzde 45 olarak belirlenmiştir.²⁸

---

27 Ahmet Gökdere, ''Küreselleşmeye genel bir bakış'' Ankara Avrupa Çalışmaları dergisi,2001, Cilt:1, Sayı:1 sy:93-94

28 Ömer Köse, a.g.e., Sayı:49, 2006

Sonuç olarak hem makro hem de mikro düzeyde bakıldığında küreselleşme karşıtlarının ekonomik bağlamda yapmış oldukları eleştiriler, küreselleşmenin hem ülkeler hem de firmalar arasında ekonomik anlamda büyük farklar ve fırsat eşitsizlikleri yarattığı temeline dayanmaktadır. Özellikle yoksulluk, gelir dağılımında ki adaletsizlik, ulus devletin işlevini kaybetmesi ve dışa açıklığın krizlere sebebiyet verme olasılıkları üzerinde oluşan eleştiriler, ekonomik bağlamdaki eleştirileri açıklamamıza yardımcı olmuştur.

Küreselleşme Karşıtlarının Sosyo-Kültürel Bağlamda Eleştirileri

Dünya üzerinde hızlanarak gelişen küreselleşme sürecinin sadece ekonomik açıdan değil, sosyo-kültürel açıdan da birey ve toplum üzerinde olumsuz etkilerinden söz etmek mümkündür. Örnek olarak; Çek Cumhuriyeti Başkanı Vaclav HAVEL 2004 yılının Ekim ayında Fransa'nın Paris kentinde küreselleşme ile ilgili bir toplantıda birbirinden ilginç saptamalarda bulunmuştu. Sadece 1 kg elma almak için gittiği bir süpermarkette yaşadığı olayları anlatan ve bunları küreselleşme ile bağlantı kurarak açıklayan Havel, küreselleşme sürecinde kurulan süpermarket ve hipermarketlerin, yerel köy ve kasabalardaki satıcıları ticaretin dışına ittiğini belirtti. Aslında Havel'in asıl üzerine yoğunlaşmak istediği konu bu işin ekonomik boyutundan çok sosyal boyutuydu. Havel'e göre köşe başlarında bulunan küçük kafe, dükkân, market ve satıcılar, bir ticari işletme olmanın dışında orada yaşayan halk için bir sosyal merkez konumundadırlar. Yerel halk bu küçük esnaftan alışveriş yaparken hem kendi ihtiyaçlarını karşılamakta hem de sosyal bir ortam içine girip birbirlerini tanımaktadır. Satıcılar ile yapılan sohbetler, komşuların alışveriş esnasında dükkânlarda karşılaşması sosyal yaşamı destekleyen ve sürekliliği sağlayan en büyük faktörlerden biriydi. Burada Havel'in belirtmek istediği nokta; küreselleşme ile birlikte küçük ticaret merkezleri yok oluyor ve sermaye belli grupların elinde yoğunlaşıyor (konsantrasyon). Küçük esnaf ve zanaatkarların yerine büyük AVM'ler, hipermarketler ve ticaret merkezleri kurulduğu için işsizlik artıyor ve ekonomik yapı bozuluyor. Bunun sonucunda sosyal kimlikte yabancılaşma ve tüm ahlaki düzen üzerinde kötü bir etki yaratılmakla beraber yeni suç oluşumlarına sebebiyet verilmektedir. Bu küresel süpermarket ve hipermarketler belki vatandaşlara küçük satıcıların sunabileceğinden daha uygun maliyetli ve fazla çeşitte ürün sunabilir ancak yapamayacakları alışveriş olayını sosyo-kültürel bir oluşum haline getirmektedir.²⁹

Özetle, küresel oluşumun teknoloji ve bilişim sistemleri üzerinde yaptığı olumlu katkıların insanları iletişim ve sosyalleşme alanında olumlu etkilerini savunanların aksine, bu gelişimin

---

²⁹ Andrew Heywood, "Siyaset", Liberte Yayınları, Ankara, 2006, s.205

sanal, gerçek dışı ve insanları güvensizliğe iten bir yanın olduğu da bir gerçektir. Bilgiye, fiber optik ve internet teknolojileri sayesinde kolay ulaşılabilirliğe başlı başına bir gelişimdir, ancak bu bilgi nerede nasıl ne amaçla kullanılıyor, insanoğlunun sosyo-kültürel anlamda, genel görüşle bir köy haline gelen dünyada yaşamaya ne kadar hazır olduğu da bir soru işaretidir. Sosyal anlamda toplumlar için değer ve anlam ifade eden gelenek görenek ve adetler küreselleşme ve modernleşme çatısı altında yok olup gitmekte ve sosyo kültürel anlamda toplum yapısını da olumsuz etkilemektedir.

Sonuç olarak hem ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda küreselleşme eleştireli aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- 1) Küreselleşme karşıtları bu akımın artık çökmüş olduğunu ve zaten insanların sosyalizm ve kapitalizmden bıktıkları için bu sürece yöneldiklerini vurgulamaktadırlar. Güçlü devletler kendi ekonomilerini kontrol ederken, daha zayıf ülkelerin uluslararası sermaye hareketlerine ve dış ticarete karşı tamamıyla korumasız kalacaklardır. Örnek vermek gerekirse: Bilindiği üzere Fransa ve İngiltere 7 Kasım 1918 yılında Orta Doğu hakkında bir ortak bildiri yayınladılar. Onlara göre uzun zamandan beri “Türklerin zulmü altında yaşayan halkların kurtuluşu için” savaş kararı alınmalıydı.³⁰ Hicaz kralı Hüseyin ve oğlu Faysal’ı büyük vaatlerle yanlarına çektiler. Takip eden birçok mücadele sonrası San Remo Konferansında Musul petrolü Fransa ve İngiltere arasında paylaşıldı ve Suriye üzerinden Akdeniz’e de pipe-line hattı kurulmasına karar verildi. Bir takım ülkeler paylaşıldı. Sonunda ezilmiş halklar bağımsızlık ve özgürlük gibi güzel vaatler çerçevesinde çevrelendiler.
- 2) Uluslararası arenada imparator şirketlerin beslediği sermaye devletleri ortaya çıkacaktır. Her zaman söylendiği üzere Uluslararası Ford şirketinin ekonomik durumu Norveç ve Suudi Arabistan ekonomisinden daha büyüktür. Bu gerçek 1990’lardan beri böyledir ki nitekim bu durum Barnett ve Cavanagh³¹ tarafından o dönemlerde de belirtilmiştir. IBM ve Shell şirketlerinin yıllık karları Filipinler ve Peru gibi ülkelerin bütçesinden daha fazladır. Sigara üretiminde adını duyurmuş olan Phillip Morris’in on yıllık satışı Yeni Zelanda’nın GSMH’ sinden daha büyüktür.

---

³⁰ Fahir Armaoğlu, “20. Yüzyıl Siyasi Tarihi”, 11. Baskı, Alkım Yayınevi, 1997, ss. 197-198.

³¹ Richard J. Barnett & John Cavanagh, Küresel Düşler, İmparator Şirketler ve Yeni Dünya Düzeni, Sabah Kitapları, 1994. ss. 1-2.

- 3) Mekânın küçülmesi, mesafenin kısılması, zamanın daralması ve sınırların ortadan kalkması dünyayı bir küresel köye doğru götürecektir. Ama herkes bu köyün yurttaşı olamayacaktır. Güvensizlikler doğacaktır.
- 4) Kapitalin sınır tanımaz küresel dolaşımı GSMH'si düşük olan ülkeleri kontrol altına alacaktır.
- 5) Küreselleşme ile dönüşümü sağlanan ucuz işgücü sayesinde hak eden hak ettiğini alamayacak ve emeğin karşılığı düşecektir. Özellikle gıda, tekstil ve giyim sektörlerinin gerek üretim, gerekse ihracat açısından sanayide ağırlıklı olduğu, emek-yoğun olan sektörlerde rekabet gücünün ucuz işgücü politikalarına dayandırıldığı görülmektedir. Ancak ucuz işgücü politikalarına dayalı bir sanayileşme stratejisinin sağlam dayanaklarının olmadığı açıktır. Diğer taraftan bu alt sektörlerdeki teknolojilerin birçok ülkede olgunluğa erişmesi sonucu emeğin karşılığı daha da düşmektedir.
- 6) Yaşama maliyetleri (kira, ulaşım, beslenme, giyim vb.) artacağı gibi mekânsal değişimler artacaktır. Buna örnek olarak İngiltere'de başlayan kentleşme hareketlerinin tüm dünyada hızla arttığı gerçeği verilebilir. UNCHS'nin 1996 yılındaki verilerine göre 1995 yılında 5,7 milyarlık dünya nüfusunun 2,4 milyarlık kısmı kentlerde yaşarken bu 2025 yılında yaklaşık 5 milyar düzeyine ulaşacaktır.³² Bu artışın büyük çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşecektir.
- 7) Yeni üretim, yaşam stili, çalışma stilleri ortaya çıkacaktır. Dünya genelinde 40 milyon adetten fazla patent dokümanı bulunduğu ve bu teknik repertuara her 30 saniyede bir yeni patent doküman eklenmektedir. Dünyada her yıl 1,5 milyonu aşkın patent dokümanı yayınlanmaktadır. Birçok ülke için patent dokümanları, Ar-Ge faaliyetlerini hızlandırmanın bir yolu ve teknoloji transferi için bir temel olarak kabul edilmektedir.³³ Bu yeni üretim tarzları, gelişen teknoloji, yaşam şartlarını değiştirmektedir.
- 8) Mali sorunlarla uğraşan insanlarda psikolojik, sosyal, etnik dejenerasyonlar görülecektir. Örnek vermek gerekirse Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan ülkelerin yeniden yapılanma sürecinde rüşvet ve yolsuzluk çok arttı. Bu durumlar görüşleri genel bir kanıyı yansıtmakta olup küreselleşmenin getirdiği para eksenli toplumların sorunlarındandır.

---

³² UNCHS Global Report on Human Settlements 1996, (in IDNDR, 1996, Cities at risk. IDNDR, Napoli, Italy), Oxford University Press 1996.

³³ OECD, Patents and Innovation in International Context, OCDE/ GD (97) 210, Paris, 1997.

9) Farklı milletleri ve dünyaları tanıyarak farklı kültürlerden ve akımlardan etkilenilecek genel bir realiteye erişecektir. Örneğin; Meddah, Karagöz, Hacivat, Nasrettin Hoca, Pir Sultan Abdal, Mevlana, Yunus, Kara Murat gibi yerel kültürün izlerini ansiklopedi ya da büyüklerin masallarında duyarken, sevimli tavşan Baksbany, Miki & Mause, Jeniffer Lopez, Michael Jackson, Rambo var olan birer gerçek olmuşlardır. Egzotik kültürler güvenli, tatsız sürprizleri olmayan deneyimler haline getiren bu parklar, her an bitiverip bir sonraki haftayı özlemle bekleten, ideal, eğlencelik bir küresel köyü, yerel düzeyde yansıtmaktadırlar.³⁴ Masalsı bir geçmişin ya da olağanüstü bir varlık ile değil adeta günümüzün bir parçası gibi görünen ama olması asla mümkün olmayan özenle paketlenmiş serüvenler sunarak dünya köyünde pazarlanmaktadır.

10) İnsanoğlunun ayak bastığı yerde tahribat ve kirlilik oluşmakta ve mekânsal alanlarda çevresel kirlilik artmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde çok kullanılan bir deyişle Dünya hastalığı üç P den oluşmaktadır: pollution, population, poverty. Yani çevre kirlenmesi, nüfus artışı, ve yoksulluk. Bu istenmeyen durumlar küreselleşmenin bir sonucunu oluşturmaktadır.

---

³⁴ Ömer Aytaç, Tüketimcilik ve Metalaşma Kıskaçında Boş Zaman, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (11) 2006 / 1, s. 40.

Sonuç

Kısacası Küreselleşme, ilk olarak İpek Yolu ticaretiyle başlamış, Amerika'nın keşfi, şirketler arası ilişkiler, sömürgecilik, Ortaçağ ve Sanayi Devrimiyle devam etmiştir. Asıl gelişimi ise Soğuk Savaşın bitimiyle kazanılan iletişim ve ivmedir. Küreselleşmenin hakim düzen olması ise 80'lerin sonunda hızla gelişen teknoloji ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla olmuştur. Küreselleşme, kapitalizmin dünyayı homojenleştirdiği, heterojen farklılıkları yok ederek bir bütünsellik sağladığı, artık herkesin kaderinin ortak bir "küresel dünyanın" oluşumuna bağlandığı tezi üzerine kuruludur. Küreselleşmenin sürdürülebilmesi ve bunun hangi şartlar altında olacağı konusu günümüzde tartışma konusu olsa da günümüzde dünya gitgide "küresel bir köy"e dönüşmektedir.

Görüldüğü üzere, hem küreselleşme taraftarları hem de karşıtları kendi verilerini sıralarken ortaya yeni bir teori ya da yaşam biçimi çıkmadığı için küreselleşme 21. yüzyılın alternatifsiz sistemi olmaya devam edecektir. Zira, genel olarak bakıldığında küreselleşme karşıtı olanlar ve bunların etrafında gelişen ideolojiler (örneğin, küreselleşmeye politik açıdan temelden karşı olan savaş ve militarizm karşıtları, sosyalist, komünist ve anarşistler, sivil toplum kuruluşları, çevreci gruplar, vs), genelde hak ve eşitliği, gelir düzeylerinde sağlanan adalet, ve serbest dolaşım hakları gibi uluslararası düzeyde birçok fikri savunmaktadır. Bu bağlamda, küreselleşme karşıtlığı kimi çevrelerce küresel kapitalizm karşıtlığı yahut alternatif küreselleşme gibi daha geniş anlamlarla nitelendirilmektedir. Çalışmada da belirtildiği gibi küreselleşme karşıtları kendi düşüncelerini açıklarken ve küreselleşmeyi eleştirirken en büyük eleştiriye neo-liberal "serbest ticaret" olgusuna yapmaktadır. Bu grubun çıkış noktası, çok uluslu şirketlerin dünya kaynaklarını her açıdan kendi çıkarları doğrultusunda kullandığı ve gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını diledikleri gibi sömürerek o ülkede yaşayan insanların giderek fakirleşmelerine sebep olmaları ve sosyal hayatı olumsuz etkiledikleri savıdır.

Küreselleşmeyi, pazarların açılması, sermayenin sınırsız dolaşımı, yeniliklerin ve değişimin daha hızlı bir şekilde yayılması ve giderek artan iletişim hızıyla taşınan bir dinamizm olarak

tanımlayan küreselleşme taraftarları ise tüm bunları doğal bir süreç olarak görmekte ve bu alternatifsizliğin bilincindedirler. Lakin bu taraftar grupları küreselleşmenin evrimden geçmekte olduğu gerçeğini de görüp bu durum bir takım olumsuzluklara sebebiyet verdiklerinin de farkındadırlar. O yüzden şu ifadeyi kullanmaktadırlar: küreselleşme bir olgudur ve şekillendirildiği doğrultuda ilerlemektedir. Tek başına bir “amaç” değildir. Yararlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, zararlarının ise tespit edilerek kontrol altına alınması gerekir.

Bizim de bu çalışmada vurgulamak istediğimiz nokta küreselleşme taraftarlarının düşüncelerine paraleldir. Çünkü özellikle küreselleşmenin gelişmesiyle beraber iletişim teknolojisindeki muazzam gelişmelerin son çeyrek yüzyılda yarattığı zaman ve mekânın hızlı ve sınırsız şekilde katledilişi, küreselleşmenin bir sistem olarak gelişmesini ve yayılmasını kolaylaştırmıştır. Negatif açıdan bakılırsa, iletişim teknolojisi ile bitlikte internet üzerinden sadece bir ‘tıkla’ gerçekleştirilen para transferleri ile ülkelerin borsaları zaafa uğratılabilmektedir. Ancak, zamanla gelişen uydu yayınları aracılığı ile dünyadaki her türlü gelişmenin televizyonlardan canlı yayınlarla izlenebildiği, cep telefonlarının adeta birer bilgisayar gibi kullanılabilirdiği, ve rekabetin artmasıyla insanlara mal ve hizmetlerde daha fazla seçme olanağı verilerek yaşam seviyesinin yükseldiği bir dünyada küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına tepki gösteren kitleler bile eleştirilerini sıralarken; yine aynı silahı yani küreselleşmenin nimetlerini kullanarak karşı duruş sergilemektedirler.

Sonuç olarak burada savunulan argüman şudur: Küreselleşme ile tanıştığımız sınırsız dünya, ekonomik anlamda hem merkez hem de çevre ayırımını ortadan kaldırmıştır. Çünkü dünyanın en küçük ülkesi bile artık bir merkez olabilmektedir. Örneğin bugün sadece 77 bin kilometrekare olan Birleşik Arap Emirlikleri dünyanın finans merkezi olma yolundadır. Özellikle internet teknolojisindeki gelişmeler sınırları tam anlamıyla ortadan kadmış ve akla gelebilecek her şeyi sınırsız yapmıştır. Artık hiçbir alanda sınır yoktur. Küreselleşme yıllar itibariyle sınırsız bir ekonomi yarattığı gibi dünyayı küçük bir köy haline getirerek aynı zamanda mekânsız toplumlarda yaratmıştır. Dünya artık tek ve büyük bir pazar haline gelmiş, sanayi devriminin fabrika ayarlarından günümüz küresel dünyasında network ayarlarına geçilmiştir. Bu geçilen yeni network ayarlarında fabrika ayarlarının aksine zaman ve mekân sınırlaması yoktur. Verimlilik, kalite ve karlılık azalmamakta aksine artmaktadır. Klasik ekonominin ürün-değer nosyonu yani ürünün ve hizmetin çok olması onun değerini düşürür anlayışı küreselleşme ile birlikte ortadan kalkmıştır. Çünkü yeni kurallara göre oynanan bu yeni

oyunda en büyük güç ve zenginlik: kaynakları etkin kullanmasını bilmektir. Zira bu oyun kazanmak isteyeninin kazandırmak zorunda olduğu bir oyundur ve bu oyunun şimdilik yerine yenisi icat edilene kadar alternatifsiz kalacağı konusu temel tartışmamızdır.

Kaynakça

- Armaoğlu, Fahir “20. Yüzyıl Siyasi Tarihi”, 11. Baskı, Alkım Yayınevi, 1997.
- Aytaç, Ömer, Tüketimcilik ve Metalaşma Kıskaçında Boş Zaman, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (11) 2006 / 1: 27-53.
- Barnet, J. Richard & Cavanagh, John, Küresel Düşler, İmparator Şirketler ve Yeni Dünya Düzeni, Sabah Kitapları, 1994.
- Beck, Ulrich “Küreselleşme Nedir?”, Küreselleşme Okumaları, Ed. Kudret Bülbül, Ankara, Kadim Yay. 2006 s. 221.
- Boratav, Korkut, “Ekonomi ve Küreselleşme”, Küreselleşme Hikâyesi, (Der: Işın Kansu), Dost Yayınları, Ankara 1995.
- Çelik, Hüseyin, Küreselleşme Sürecinde Kimlik Tartışmaları ve Medyanın Rolü: Kosova Örneği,
<http://earsiv.arel.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/1/247/247.pdf?sequence=2>,
Erişim Tarihi, 02.08.2014.
- Erbay, Yusuf, “Kavram Olarak Küreselleşme”, Yeni Türkiye, 21. yy Özel Sayısı-I, (Sayı: 19).
- Friedman, Thomas, “Lexus ve Zeytin Ağacı-Küreselleşmenin Geleceği” İstanbul, Boyner Yayınları, 2003.
- Giddens, Anthony, The Transformation of Intimacy, Basil Blackwell, Oxford. 1994.
- Gökdere, Ahmet, “Küreselleşmeye genel bir bakış” Ankara Avrupa Çalışmaları dergisi,2001, Cilt:1, Sayı:1 sy:93-94
- Güler, A. Birgül, “Küreselleşme ve Yerelleşme”, Çağdaş Yerel Yönetimler, Cilt: 6, Sayı: 4, 1997.
- Held, David, McGrew, Anthony, & David, Goldblatt, and Perraton, Jonathan, “Küresel Dönüşümler, Siyaset, Ekonomi ve Kültür”, Küreselleşme Okumaları, Çev. İsmail Aktar, Ed. Kudret Bülbül, Ankara, Kadim Yayınları, 2006, s. 161-207.

- Heywood, Andrew, “Siyaset” Liberte Yayınları, Ankara, 2006.
- Kellner, Douglas, (2000), “Globalisation and Postmodern Turn”, <http://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/globalizationpostmodernturn.pdf>, Erişim Tarihi, 05.08.2014
- Koray, Meryem. Küreselleşme Süreci ve Ulus Devlet: Ekonomi, Siyaset Tartışmaları, (1999), <http://www.uiportal.net/kuresellesme-sureci-ve-ulus-devlet-ekonomi-siyaset-tartismalari.html> Erişim Tarihi, 01.07.2014
- Köse, Ömer, “Küreselleşme sürecinde devletin yapısal ve işlevsel dönüşümü” Sayıştay dergisi, 2006, Sayı:49
- Küreselleşme Paradoksu, http://www.ekodialog.com/Makaleler/kuresellesme_paradoks_1.html, Erişim Tarihi, 05.06.2014.
- Leba, Reyhan, “Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk” <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/07a/02.htm> Mevzuat Dergisi, Sayı: 43, 2001.
- İlhan, Gökalp, ”Küreselleşmenin Etkisiyle Dünya’da ve Türkiye’de Devletin Ekonomideki Değişen Rolü”, Akademik Araştırmalar Dergisi, sayı:36, 2008, sy 1-14
- OECD, Patents and Innovation in International Context, OCDE/ GD (97) 210, Paris, 1997.
- Ohmae, Kenichi, “The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy, Collins London, 1990.
- Orhan, Mehmet, ”Küreselleşme taraflarının ve karşıtlarının görüşleri” Akademik Araştırmalar Dergisi 2002-2003 Sayı:15
- Scholte , J. Aart, Globalization: A Critical Introduction, St. Martin's Press, New York, 2000
- Stiglitz, Joseph, “Globalization and Its Disconnects”, The New Press, 1990. s.16.
- UNCHS Global Report on Human Settlements 1996, (in IDNDR, 1996, Cities at risk. IDNDR, Napoli, Italy), Oxford Universty Press 1996.